

SALĪDZINĀMO KRIMINĀLTIESĪBU MŪSDIENU PROBLĒMAS UN IZAICINĀJUMI

Abstract

The discourse on globalization and convergence or disconvergence of different legal styles and systems, discussions on *international law*, *comparative law*, *foreign law*, *reception of law* have been topical in the legal science and philosophy for more than a century. During the last ten years discussions about the mentioned subjects have become conceptual topics also in the field of criminal law. In the article “Contemporary Problems and Challenges of Comparative Criminal Law” the author analyzes comparative law as an independent branch of legal science and seeks for its place within criminal law and v.v. The main conceptual problems of comparative law also applying to comparative criminal law research are: 1) the place of comparative law and comparative criminal law in the legal science is not clearly set; 2) it is not certain, what should be the main epistemological goal of comparative criminal law; 3) separation of studies on foreign law and comparative law – study of foreign law is only a beginning for comparative law. The main contemporary challenges in the field of comparative criminal law are: 1) lack of methodological grounds on “how deep” and “how to do” comparison; 2) finding a balance between scientific and practical goals of comparison of different legal systems; 3) translation and understanding of foreign legal language; 4) most of the theories about legal families and styles are based on private law studies; 5) approach “down to up” is more appropriate for comparative law than “up to down”, which prevails in the field of European criminal law.

Atslēgas vārdi: salīdzināmās tiesības, globalizācija, salīdzināmās krimināltiesības, ārvalstu tiesības, krimināltiesību attīstība, recepcija, harmonizācija, Eiropas Savienības krimināltiesības

Globalizācijas diskurss un ar to saistītās diskusijas par jēdzieniem *starptautiskās tiesības*, *ārvalstu tiesību recepcija*, *salīdzināmās tiesības* u.c. tiesību zinātnē un filozofijā risinātas jau vairāk kā gadsimtu. Krimināltiesību jomā jo sevišķi aktuāli šie jautājumi kļuvuši pēdējā desmitgadē.¹ Šā raksta ietvaros autore sniegs nelielu ieskatu salīdzināmo tiesību un salīdzināmo krimināltiesību jēdziena izpratnes attīstībā, un analizēs tās salīdzināmo tiesību problēmas, kas jāņem vērā pie ārvalstu tiesību pētniecības arī krimināltiesību jomā.

Lai arī pats globalizācijas jēdziens tiesību zinātnē ienācis salīdzinoši nesen, kopumā jautājumam par ārvalstu tiesību izmantošanu nacionālo tiesību pilnveidošanā ir meklējamas senas saknes. Jau Antīkajā Grieķijā, veidojoties patstāvīgām pilsētvalstīm ar savu tiesisko regulējumu, pilsētu pārstāvji devās uz kaimiņvalstīm, pētīja to kultūru, vēsturi, tiesības un smēlās idejas savas tiesību sistēmas pilnveidošanai. (Assimakopoulou 1986: 324) Arī turpmāk ārvalstu tiesību izmantošana – gan brīvprātīgi, gan piespiedu kārtā – saglabāja nozīmīgu vietu nacionālās likumdošanas procesā.²

Jānorāda gan, ka nedz Latvijas, nedz ārvalstu tiesību zinātnē līdz šim nav izveidojusies vienota nostāja attiecībā par tādu jēdzienu kā *salīdzināmās tiesības*, *salīdzinošās tiesības*, *ārvalstu tiesības*, *tiesību salīdzināšana* lietošanu. Ja Latvijā problēmas sagādājusi jēdziena tulkošana,³ tad citviet diskusijas izraisījusi izvēle starp dažādiem jēdzieniem. Līdz šim tiesību zinātnē galvenokārt izmantots angļu jēdziens *comparative law*, kas savukārt tieši

tulkots no franču valodā izmantotā latīņu izcelsmes jēdziena *droit comparé*.⁴ Savukārt, piemēram, J. V. Kamba aizrāda, ka šā jēdziena lietošana radījusi maldīgu priekšstatu par salīdzināmām tiesībām kā nacionālo tiesību apakšnozari līdzās saistību tiesībām, ģimenes tiesībām, krimināltiesībām u.c. Tā vietā autors aicina izmantot jēdzienus *tiesību salīdzinošā pētniecība* vai *salīdzinošā tiesību pētniecība un studijas*. (Camba 1974: 486, 487) Arī ASV tiesību zinātnieks, profesors H. C. Gutteridžs savulaik ir norādījis, ka vācu jēdziens *Rechtsvergleichung* (tiesību salīdzināšana) daudzkārt precīzāk skaidro šīs tiesību zinātnes nozares būtību, nekā angļu valodā *comparative law*. (Gutteridge 1949: 1-4)

Problēma lielā mērā gan bijusi saistīta ne tik daudz ar viena vai otra jēdziena izmantošanu, cik – ar salīdzināmo tiesību vietu zinātnē kopumā. Salīdzināmās tiesības kā tiesību zinātnes nozare formulēta tikai nesen – 19.gs nogalē.⁵ Par nozīmīgāko atskaites punktu šīs nozares attīstībā tiek uzskatīts 1900.gada Parīzes kongress, kā ietvaros formulēts salīdzināmo tiesību kā zinātnes jēdziens, noteikta tā vieta tiesību zinātnē kā patstāvīgai apakšnozarei, apzināta metodoloģija, bet par vadošo mērķi izvirzīts visas cilvēces kopēju tiesību radīšana – *droit commun de l'humanité civilisée*. (Zweigert, Kötz 1998: 2) Gadsimta laikā kopš jēdziens *comparative law* izmantots, lai apzīmētu patstāvīgu tiesību zinātnes nozari, atsevišķi autori tomēr aizstāvējuši viedokli, ka salīdzināmās tiesības drīzāk būtu jāuztver kā zinātnes un pētniecības metode vai kā tiesību vēstures, tiesību teorijas vai socioloģijas sastāvdaļa. (Gutteridge 1949: 4,5) Tieši šā viedokļa aizstāvji tad arī izvirzījuši par pareizāku jēdziena *tiesību salīdzināšana* izmantošanu.⁶

Pēc autores ieskata, ņemot vērā šajā jomā veikto pētījumu apjomu, salīdzināmās tiesības ir uzskatāmas par zinātni tajā nozīmē, ka tām ir formulēts patstāvīgs izpētes objekts, mērķi, uzdevumi, funkcijas un ir nošķirama sava metodoloģija. Turklāt tā ir starpdisciplināra zinātne, jo makro līmenī⁷ balstās uz vēstures, kultūrvēstures, teoloģijas, socioloģijas, tiesību un citu zinātņu atziņām. Tāpat jānorāda, ka salīdzināmajās tiesībās nosacīti iespējams nošķirt vispārējo un sevišķo daļu. Vispārējā daļa attiecināma uz pētniecības problemātiku – salīdzināmo tiesību mērķu, funkciju, metodoloģijas, u.c. šāda veida problēmu risināšana. Savukārt sevišķo daļu viedo salīdzināmās tiesības konkrētās tiesību nozarēs – salīdzināmās komercietības, civiltiesības, krimināltiesības, konstitucionālās tiesības. Lai gan iedalījumam drīzāk ir zinātniska, nekā praktiska nozīme, no tā izdarāms būtisks secinājums – atziņas par salīdzināmajām tiesībām kopumā lielākoties literatūrā ir balstītas tieši uz pētījumiem salīdzināmo privāttiesību jomā.⁸

Problēmas līdz pat mūsdienām sagādājis ne tikai jautājums par salīdzināmo tiesību vietu zinātnē, bet arī par izmantojamo metodoloģiju, kas tieši skar arī pētniecību salīdzināmo krimināltiesību jomā. Kā uz to norāda H. E. Čodošs, metodoloģijas problēma lielākoties tikusi

apzināti ignorēta, proti, lai gan daļa autoru atzinuši, ka salīdzināmās tiesības ir patstāvīga tiesību apakšnozare ar *savu* metodoloģiju, padziļināti šī *sava* metodoloģija nav analizēta, kā rezultātā daļā salīdzināmo tiesību jomā veikto pētījumu nav skaidri saskatāms, kā iegūti attiecīgie rezultāti, uz kāda pamata notikusi tiesību sistēmu klasifikācija, uz kā balstīti secinājumi par atsevišķām tiesību sistēmām kā *līdzīgām* vai *atšķirīgām*, u.tml. (Chodosh 1999: 1068-1069) Tiesību zinātnē sastopams viedoklis, ka salīdzināmās tiesībās pielietojama viena, kopēja metode – parasti tiek nosaukta funkcionālā metode, – tomēr tas atzīstams par maldinošu apgalvojumu, jo nav viena, bet ir pat vairākas *funkcionālās metodes*. Turklāt funkcionālās metodes tiek izmantotas vien *mikro* salīdzināšanas līmenī. Kopumā salīdzināmo tiesību jomā bez funkcionālajām metodēm izmantojama arī salīdzinošā, vēsturiskā, sistēmiskā un citas tiesību un sociālajās zinātnēs sastopamās metodes, kā arī juridisko transplantu (*legal transplants*) pētniecība. (Michaels 2007: 341-343) No izvēlētās metodes lielā mērā būs atkarīgs, kādi avoti jāizmanto pētījumā, piemēram, funkcionālās metodes lielākoties akcentē tiesību socioloģijas jautājumus, izpētes pamatā ir *dzīvās, reālās* tiesības (galvenie pētniecības avoti būs spriedumi, tiesību piemērošanas prakse), savukārt juridisko transplantu pētniecībā liels akcents būs tieši uz vēsturiskiem tiesību avotiem.

Arī *salīdzinošajā* metodē iespējamās dažādas variācijas. Tiesību salīdzināšanā, neatkarīgi no tā, kādā jomā veicams pētījums, pamatā ir izmantojama tā dēvētā salīdzināšana attiecībā pret nemainīgu lielumu *tertium comparationis*.⁹ Salīdzināšanas procesā ir jāreķinās ar to, ka tiesības nav precīzā zinātne,¹⁰ līdz ar to kvalitatīvā pētījumā salīdzināmo tiesību jomā būs ļoti daudz šādu nemainīgo lielumu, turklāt salīdzināšana ir intelektuāls process, kam jāietver šo lielumu un iegūto rezultātu nepārtraukta *klasificēšana, kvalificēšana un vērtēšana*. (Jansen 2008: 310-318) Tādējādi secināms, ka salīdzināšana sociālo zinātņu jomā nevar būt objektīva – neizbēgams subjektīvisms ir galvenā metodoloģijas problēma, tāpēc jebkurā pētījumā sākumā ir jābūt skaidri formulētam gnozeoloģiskajam mērķim un atspoguļotiem vērtējuma kritērijiem.

No minētā izriet arī trešais būtiskais aspekts, ar ko saistīti vairāki mūsdienu salīdzināmo krimināltiesību izaicinājumi, proti pētījuma gnozeoloģiskais mērķis un sasniedzamais rezultāts. Kopumā salīdzināmo tiesību teorijā ir izvirzīti vairāki mērķi, bet autoresprāt, saskatāmi trīs galvenie motīvi, kādēļ vispār ir aktuāla ārvalstu tiesību pētniecība: zinātniskais, praktiskais un izglītojošais. Ja privāttiesību jomā starp zinātnisko un praktisko mērķi pastāv līdzsvars, tad krimināltiesību jomā līdz šim ir prevalējis praktiskais mērķis, kas kopumā neatbilst mūsdienu pamatnostādņēm salīdzināmo tiesību jomā: “*Salīdzināmās tiesības ir zinātne. Tās pamatmērķis ir novērtēt un izprast dažādības, kas pastāv starp atšķirīgām tiesībām un atklāt no šīm dažādībām gūstamo labumu. No šīs disciplīnas*

gūstamais praktiskais labums var būt ievērojams, bet no tā nav atkarīga zinātnes kvalitāte.” (Sacco 2001: 1161) Turklāt daļa zinātnisku pētījumu drīzāk ir veikti ārvalstu tiesību pētniecības jomā, bet tālāks salīdzinājums netiek veikts. Jēdziens *ārvalstu tiesības* salīdzināmo tiesību kontekstā apzīmē kādas citas konkrētas valsts tiesību avotu kopumu visās tiesību nozarēs, un tas ir nošķirams no jēdziena *salīdzināmās tiesības*, kas savā būtībā ir mācība par ārvalstu tiesībām, turklāt mūsdienu izpratnē šis nozares izpētes objekts aptver ne tikai ārvalstu tiesību avotus, bet arī kultūras, vēstures, politiskās sistēmas, ģeogrāfija u.c. aspektu analīzi.

Ārvalstu tiesību pētniecība zinātniskā nolūkā ir saistīta ar padziļinātas izpratnes veicināšanu par kādu konkrētu tiesību institūtu, piemēram, vainas teoriju, nodoma prezumpciju, līdzdalību, nonāvēšanu, vai *pašmāju* tiesībām kopumā, proti, krimināltiesību vēsturi un attīstību, dažādu tiesību institūtu izcelsmi, galvenajām problēmām tiesību zinātnē un praksē. Galvenā problēma, ar ko jāreķinās, veicot pētījums šajā jomā, lielā mērā ir saistīta ar līdzšinējo salīdzināmo tiesību fokusu uz privāttiesībām, kā rezultātā atsevišķi tiesību konceptuālie jautājumi, piemēram, mūsdienu pasaules tiesību sistēmu tipoloģijas teorijas, kopējais priekšstats par *līdzīgām* un *atšķirīgām* tiesību sistēmām izstrādātas bez krimināltiesību nozares īpatnību ievērošanas.¹¹ Tajā pašā laikā minētās salīdzināmo tiesību atziņas tiek izmantotas arī ārvalstu krimināltiesību pētniecības jomā, nepārbaudot to atbilstību krimināltiesībām – gan tiesību unifikācijas, gan harmonizācijas un recepcijas nolūkā, kas attiecīgi ir galvenie mūsdienu praktiskie salīdzināmo tiesību mērķi.

Veiksmīgs piemērs praktiskā un zinātniskā mērķa savienošana ir ASV salīdzināmo krimināltiesību pētnieciskā tradīcija, ko ietekmējusi tiesību sistēmu sadrumstalotība – katrā štatā vēsturiski ir nostiprinājusies sava tiesību izpratne, kas sakņojusies ne tikai Anglijas un Velsas vispārējās tiesībās, bet arī atsevišķu kontinentālās Eiropas valstu tiesību sistēmās. (Reimann 1998: 542) Tādējādi ASV 20. gs vidū, lai nostiprinātu un pilnveidotu federālo krimināltiesību sistēmu, plaši tika izmantotas arī salīdzināmo tiesību metodes un atziņas.¹² Līdzīgi pēdējo desmit gadu laikā ES ietvaros arvien vairāk tiek diskutēts par Kopienas tiesību ietekmi arī krimināltiesībās.¹³ Atbalstu guvušas idejas ne tikai par ieteikuma tiesībām (*soft law*) un harmonizāciju, bet tiek diskutēts par unifikāciju un vienotu principu izstrādi arī materiālo krimināltiesību jomā.¹⁴ Ja vēl Ž. Pradela un G. J. M. Korstena 2002. gada pētījuma Eiropas krimināltiesībās (Corstens, Pradel 2002) saturā lielākā uzmanība veltīta cilvēktiesību izpratnes attīstības ietekmei uz nacionālo valstu krimināltiesībām un sadarbībai starp ES tiesību aizsardzības iestādēm, tad A. Klips 2009. gadā izdotajā pētījumā jau izvirza tēzi par vispārēju kopēju krimināltiesību principu izstrādi, tai skaitā Vispārējās daļas jautājumos, kā arī par harmonizāciju un iespējamu unifikāciju atsevišķos Sevišķās daļas jautājumos.¹⁵ (Klip

2009: 166-207, 419-432; Fletcher, Lööf, Gilmore 2008: 173-220¹⁶) Jānorāda gan, ka A.Klipa pētījums, kā autors pats to formulē, lielā mērā tomēr ir skatījums “no augšas uz leju”: pamatā tiek analizētas ES tiesības un to ietekme uz nacionālajām tiesībām, tajā pašā laikā neveltot uzmanību jautājumam, kāda būtu nacionālo valstu krimināltiesību loma vienotu krimināltiesību principu izstrādē.¹⁷ Turpretī pētījumam salīdzināmo tiesību jomā no metodoloģiskā viedokļa būtu jābūt “no lejas uz augšu”, atspoguļojot kopējos krimināltiesību principus no konkrēto valstu tiesību un citu avotu pētniecības.

Lai ārvalstu tiesību pētniecība praktiskiem mērķiem būtu korekta un vēlāk nerastos pārpratumi, būtiski ir ne tikai formulēt pētījuma mērķi, bet arī noteikt sasniedzamo rezultātu. Ja ārvalstu tiesību avotu pētniecības mērķis ir tiesību recepcija un sasniedzamais rezultāts ir kardinālas izmaiņas pastāvošajā tiesiskajā regulējumā, tālākam pētījumam salīdzināmo tiesību jomā nav praktiskas nozīmes. Ja tomēr sasniedzamais mērķis ir saistīts ar mērenām izmaiņām vai nacionālo tiesību pilnveidošanu atbilstoši vietējais specifikai, pētījums salīdzināmo tiesību jomā ir ļoti būtisks, jo tieša recepcija gandrīz nekad nebūs iespējama.

Bibliogrāfija

1. Assimakopoulou, K. (1986) Comparative Law in the History of Greek Law. *Revue Hellkniqne de Droit International*. Vol.38/39: 323-333.
2. Bronitt, S. (2008) Towards a Universal Theory of Criminal Law: Rethinking the Comparative and International Project. *Criminal Justice Ethics*. Vol.27: 53.-66.
3. Carbonnier, J. (2002) *Droit civil : Introduction*, 27e éd. Paris: Presses Universitaires de France – PUF.
4. Chodosh, H.E. (1999) Comparing Comparisons: In Search of Methodology. *Iowa Law Review*. Vol.84: 1052-1132.
5. Clark, D.S. (2001) Nothing New in 2000? Comparative Law in 1900 and Today. *Tulane Law Review*. Vol.75: 871-912.
6. Corstens, G.J.M., Pradel, J. (2002) *European criminal law*. Hague: Kluwer Law International.
7. Dubber, M.D. (2008) Comparative Criminal Law. In: Reimann, M., Zimmermann, R., ed *The Oxford Handbook of Comparative Law*, 2nd ed. Oxford (USA): University Press. Pp. 1288.-1325.
8. Fletcher, G.P. (2007) *The Grammar of Criminal Law: American, Comparative, and International*. Vol.1: Foundations. Oxford: University Press.
9. Fletcher, M., Lööf, R., Gilmore, B. (2008) *EU Criminal Law and Justice*. Cheltenham (UK), Northampton (USA): Edward Elgar.
10. France, E.R. (1994) Influence of European Community Law on the Criminal Law of the Member State. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. Vol.2: 324-358.
11. Gutteridge, H.C. (1949) *Comparative Law*, 2nd ed. Cambridge: University Press.
12. Herlin-Karnell, E. (2007) Recent Developments in the Area of European Criminal Law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. Vol. 14: 15-37.
13. Hug, W. (1932) The History of Comparative Law. *Harvard Law Review*. Vol.45: 1027.-1070.
14. Jansen, N. (2008) Comparative Law and Comparative Knowledge. In: Reimann, M., Zimmermann, R., ed *The Oxford Handbook of Comparative Law*, 2nd ed. Oxford (USA): University Press. Pp. 305-338.
15. Kamba, W.J. (1974) Comparative Law : A Theoretical Framework. *International and Comparative Law Quarterly*. Vol.23: 485-519.
16. Klip, A. (2009) *European Criminal Law: an Integrative Approach*. Ius Communitatis Series, Vol. 2. Antwerp, Oxford, Portland: Intersentia.

17. Labayle, H., Weyembergh, A. (2005) *Code of Criminal Law of the European Union*. Bruxelles: Bruylant.
18. Michaels, R. (2008) The Functional Method of Comparative Law. *Comparative Criminal Law*. In: Reimann, M., Zimmermann, R., ed *The Oxford Handbook of Comparative Law*, 2nd ed. Oxford (USA): University Press. Pp. 339-382.
19. Reimann, M. (1998) Stepping Out of the European Shadow: Why Comparative Law in the United States Must Develop Its Own Agenda. *The American Journal of Comparative Law*. Vol.46: 637-664.
20. Sacco, R. (2001) One Hundred Years of Comparative Law. *Tulane Law Review*. Vol.75: 1159-1176.
21. Sieber, U. (1994) European Unification and European Criminal Law. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*. Vol.2: 86-104.
22. Universālā Etimoloģijas vārdnīca: MyEtymology.com. <http://www.myetymology.com/> [2011.04.13].
23. Van den Wyngaert, C. (1983) Criminal Law and the European Communities: Defining the Issues. *Michigan Yearbook of International Legal Studies*. Vol.4: 247-270.
24. Zweigert, K., Kötz, H. (1998) *Introduction to Comparative Law*, 3rd ed. Transl. by T.Weir. Oxford: Oxford University Press.
25. Есаков, Г.А. (2007) *Англо-Американское уголовное право : эволюция и современное состояние общей части*. Москва: Проспект.

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā «Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē».

-
- ¹ Globālā līmenī kā piemērs minama Dž. Flečera grāmata “Krimināltiesību gramatika”, kurā autors aizstāv globalizācijas tendences un vienotu pamatprincipu iedibināšanu pasaulē krimināltiesību jomā, cik tālu tas attiecas uz Vispārējo daļu. Sk. Fletcher 2007. Par ES ietekmi krimināltiesību jomā sk. arī Klip 2009.
 - ² Kā piemēru brīvprātīgai ārvalstu tiesību ietekmei var minēt gan romiešu tiesību recepciju Eiropā, kas būtībā bija neeksistējošas valsts tiesību sistēmas pārņemšana, norādot uz šīs sistēmas pārākumu, gan Napoleona kodeksu (kā *Code Civil*, tā *Code Pénal*) ietekme. Savukārt Lielbritānijas, Spānijas, Francijas u.c. valstu tiesību ekspansiju koloniālisma periodā pasaulē, kad šo valstu tiesības tika pilnībā vai daļēji pārnestas it kā zemāk attīstītajās valstīs, ir uzskatāms piespiedu ārvalstu tiesību ietekmes piemērs.
 - ³ Vārds *comparative* latviešu valodā sastopams arī kā svešvārds *komparatīvs*, kas latviskojams kā *salīdzinošs*, *salīdzināms*. Tildes datorvārdnīca, 2008. Latvijas tiesību zinātnē līdz šim izmantoti abi jēdzieni, tomēr darba autore turpmāk dos priekšroku jēdziena *salīdzināmās tiesības* lietošanai.
 - ⁴ Franču jēdziens *comparison* cēlies no latīņu vārdiem *cum* (ar) un *par* (vienlīdzīgs, līdzīgs). Tādējādi vārda etimoloģiskā nozīme ir kopā likšana, savienošana uz līdzvērtīga pamata, ievērojot vienlīdzību. (MyEtymology.com, <http://www.myetymology.com/latin/comparativus.html>)
 - ⁵ Pirmie iedīgļi salīdzināmajām tiesībām mūsdienu izpratnē meklējami jau 17./18.gs mijā, un, no krimināltiesību viedokļa, saistāmi ar Paula fon Feiebaha (*Paul von Feuerbach*; 1775-1883) vārdu, kurš, sekojot Monteskjē (*Charles-Louis de Montesquieu*; 1689-1755) “*Likumu garam*” (*De l'esprit des lois*; 1748), turpināja ne tikai ārvalstu krimināltiesību, bet arī kultūras un vēstures izpēti. (Dubber, 2008: 1288-1295). Sīkāk par salīdzināmo tiesību vēsturi sk. arī Hug 1932: 1027.-1070.
 - ⁶ Piemēram, Francijā Ž. Karbonjērs aizstāv viedokli, ka salīdzināmās tiesības ir salīdzināmās metodes pielietošana dažādām mūsdienu sistēmām. Sīkāk sk. Carbonnier 2002.
 - ⁷ Makrosalīdzināšana ietver dažādu juridisko sistēmu gara, stila un domāšanas paņēmieni salīdzināšanu, savukārt mikrosalīdzināšana ir saistīta ar konkrētiem juridiskiem institūtiem un problēmām. (Zweigert, Kötz 1949: 4, 5).
 - ⁸ Šī tendence iezīmējās jau pirmajā salīdzināmo tiesību kongresā, kur programmā bija ietverta kriminoloģija, bet nebija paredzēta krimināltiesību sekcija. (Clark 2001: 875) Uz šo problēmu tieši norāda K. Cveigerts un H. Kots, kuru pētījums “Ievads salīdzināmajās tiesībās” tiek uzskatīts par vienu no veiksmīgākajiem šajā jomā. Grāmata sastāv no nosacītas vispārīgās (jēdziens, vēsture, metodoloģija, mērķi un funkcijas, tiesību sistēmu klasifikācija, u.tml.) un sevišķās daļas (salīdzināmās privāttiesības). (Zweigert, Kötz 1998)

-
- ⁹ Šāda salīdzināšana ir balstīta uz līdzību un atšķirību konstatēšanu. Salīdzināšanas pamatā ir loģikas konstrukcija $aT \wedge bT$, proti, a ir līdzīgs b , jo tiem piemīt kopējais lielums T .
- ¹⁰ Proti, a un b var būt kopējs T , taču var atšķirties pakāpe, kādā a piemīt T un kādā b piemīt T .
- ¹¹ Uz minēto problēmu norādījuši kā ASV, tā Krievijas Federācijas tiesību zinātnieki. Eiropas salīdzināmo tiesību skolu kritizējis M. D. Dubbers, norādot uz nepietiekamo uzmanību ārvalstu krimināltiesību izpētei salīdzināmo tiesību kontekstā. (Dubber 2007: 1288-1325) Par godu 100 gadiem kopš Parīzes Kongresa vairāki kritiski raksti šai tēmai bija veltīti Tuleinas Universitātes Juridiskās skolas izdotajā žurnālā. Skatīt *Tulane Law Review* (2001), Vol.75. G. Jesakovs savā salīdzināmo tiesību pētījumā par ASV krimināltiesībām norāda, ka līdzšinējai tiesību sistēmu tipoloģijai iztrūkst sasaiste ar krimināltiesību zinātņi. (Есаков 2007: 23-33)
- ¹² Jānorāda gan, ka Amerikas salīdzināmo krimināltiesību skola saglabā reģionālu raksturu, turklāt plašāki pētījumi parasti aptver vienīgi salīdzinājumu tā dēvēto vispārējo tiesību saimes valstu starpā. (Bronitt 2008: 53-66)
- ¹³ Lielākajā daļā pētījumu ES krimināltiesību jomā ietverta atsauce uz ASV pieredzi, kad 1962. gadā tika izstrādāts ASV Paraug Kriminālkodekss (PKK, *Model Penal Code*). Nereti literatūrā minēti jēdzieni kā *Model Penal Code of Europe* vai *Common Criminal Law of Europe*. ASV PKK nav juridiski saistošs, tomēr tas sasniedza iecerēto mērķi – lielākā daļa štatu tūlīt pēc tam izdeva jaunus kodeksus, ietverot PKK paustās atziņas. Tomēr, lai arī PKK bija salīdzināmo krimināltiesību pētījumu rezultāts, teju katrā štatā tajā iestrādātās idejas tika pārnestas ar modifikācijām, lai tādējādi nerastos pārrāvums tiesiskajā attīstībā.
- ¹⁴ Uzskatāms piemērs ir H. Labaila un A. Veiembergas izstrādātais apjomīgais (uz vairāk kā 1000 lapām) Eiropas Savienības Kriminālkodeksa paraugs, kas tika izdots 2005. Gadā. Sk. Labayle, Weyembergh 2005.
- ¹⁵ Idejas par kopēju Eiropas vai pasaules krimināltiesību pastāvēšanu ir bijušas vienmēr, piemēram, par ES tiesību ietekmi krimināltiesību jomā sk. arī Van den Wyngaert 1983: 247-270; Sieber 1994: 86-104; France 1994: 324-358; Herlin-Karnell 2007: 15-37.
- ¹⁶ Šajā pētījumā gan netiek skarti vispārējās daļas jautājumi.
- ¹⁷ Pētījumā apkopotas līdz šim paustās atziņas par ES krimināltiesību attīstības virzieniem, sniedzot pretargumentus dalībvalstīs paustajai kritikai. Grāmatas noslēgumā apkopotā informācija liecina, ka ES tiesību pieaugošā ietekme materiālo krimināltiesību jomā izraisījusi diskusijas lielākajā daļā ES dalībvalstu (apkopota informācija par rakstiem no 19 dalībvalstīm, kas veltīti šai tēmai, to starp no Baltijas valstīm minēta Lietuva). (Klip 2009: 477-491)